

01

DISCURSUL DE APĂRARE

ROSTIT DE

IOAN RUSSU ȘIRIANUL

ÎNAINTEA CURȚII CU JURAȚI DIN CLUJ ÎN ZIUA
DE 12 SEPTEMBRIE ÎN

AL XI. PROCES DE PRESĂ

AL „TRIBUNEI“.

SIBIIU.

TIPARUL INSTITUTULUI TIPOGRAFIC.

1393.

DISCURSUL DE APĂRARE

ROSTIT DE

IOAN RUSSU ȘIRIANUL

ÎNAINTEA CURȚII CU JURAȚI DIN CLUJ ÎN ZIUA
DE 12 SEPTEMBRIE ÎN

AL XI. PROCES DE PRESĂ

AL „TRIBUNEI“.

SIBIIU.

TIPARUL INSTITUTULUI TIPOGRAFIC.

1893.

Onorată curte!

În urma verdictelor mereu afirmative aduse aici în contra noastră, și mai ales după cele patru procese de presă intentate numai în acest din urmă an luptătorilor nostri naționali, noi Românii, atât din statul Sfântului Stefan, cât și cei din regatul român, ba întreaga străinătate chiar, am primit impresia, că aducerea unor acușați români la Cluj însemnează *întemnițarea* acestora. Pentru-că nu este decât cestiune de timp, ca din acușați noi să ajungem osândiți, întemnițați, fie acuzarea ce ni-se aduce chiar atât de neîntemeiată, ca cea prezentată d-voastră azi. Așa, că pentru Români și pentru străini care cu nepărtinire judecă procesul ce se debate între d-voastră Ungurii și noi Românii, pentru caracterizarea situațiunii se impune următoarea comparație: D-voastră, curtea cu jurați sânteti, o mare turburată, ațîțată de viscolul șovinismului, pe ale cărui valuri barca noastră — *causa română* — fie dusă de vislași cât de vînjoși și rezoluți, cu intențiuni cât se poate de bune și pacinice, ei au să peară, au să fie înghițiți. Aceasta cu atât

mai ales, cu cât ținta lor e mai sfântă, cu cât ei pentru dreptate luptă, până-ce curentul de care azi stăpâniți sunt toți Ungurii, este bolnav, îngrijitor de nenorocit.

Eată cauza, pentru care la toate procesele noastre de presă ați auzit și veți auzi contestându-vi-se imparțialitatea Azi la noi nu e o presupunere slabă, ci o credință întemeiată pe crude experiențe, că sîntem aduși aici să fim judecați nu conform principilor justiției senine și adevărate: ca oameni care într'un moment de slăbiciune am fi putut să ne abatem dela lege, ci ca niște dușmani pronunțați ai statului și ai poporului maghiar. Ear' judecătorii noștri fac parte din tabăra cărei dușmani sîntem declarați, sînt fiii naționalității cărei atît de mult îi place să se identifice cu statul.

În asemenea împrejurări apărarea noastră este mai mult o formă numai. Pentru-că fie cuvintele noastre cât de sincere și calde, pe de o parte nu sîntem înțeleși nemijlocit de d-voastră, pe de altă parte ori-cât de judecători ați dori să vă arătați, vă este greu să vă desbrăcați de slăbiciunile d-voastre naționale și să priviți în noi numai pe acusați, ear' nu și pe fiii națiunii române, care azi, taină numai este, se află într'o crâncenă luptă cu Maghiarii.

Și chiar dacă intrînd în incinta curții, ați lăsa afară patimi și slăbiciuni, sînteți in-

fluențați aici și acum, când țineți în mână cântarul dreptății. Eu nu vreau să reproduc cuvinte ce am auzit în public, cuvinte din care m'am convins că sînt în mijlocul unor oameni care nu privesc în noi pe concetățenii lor, ci pe potrivnicii contra căror stîrpire au proclamat. Trebuie să relevez însă întreruperile ce publicul demonstrativ a făcut apărătorilor nostri, trebuie să relevez neplăcerea ce s'a observat la auzul cuvintelor românești ale iubitului meu coleg Albini. Ni-se ia în nume de rău deci și lucruri, pe care le facem întemeiați pe legi de d-voastră, de Unguri aduse.

În asemenea împrejurări cum ați pute deci cere, ca Românii cu încredere să între în acest sanctuar al justiției, cum credeți ca un ziarist român nedreptățit să nu se simtă chiar înainte de a 'i-se dicta verdictul afirmativ: numai prin faptul aducerii sale înaintea curții cu jurați ungurești, pe care el o vede constituită pe principiul detestat atît de hotărit în proverbul român „*Turcul te bate, Turcul te judecă!*“

Fratele meu în ale prigonirilor, acusatul Albini, n'a dat decît acestui proverb român expresie când v'a spus că vă ține pe toți la fel interesați în procesul ce judecați. Nu pe el trebuia deci să vă supărați, ci pe întreg poporul român, căci Românii toți cred și mărturisesc în acest chip.

Mirarea mea nu în această direcție este însă îndreptată. Mirat sînt cum de dl pro-

curor pe noi ne-a dat în judecată, pe noi ne acasă de agitare în contra naționalității. Dar' noi nu sîntem decât fideli interpreți ai spiritului poporului român. Ba dacă vinovați am putè fi, aceasta numai pentru-că nu descriem destul de colorat amărăciunea mare, nemulțumirea adîncă ce frămîntă neamul nostru.

Pe adevărații agitatori nu între ziariștii români sè-'i caute dl procuror, ci sè pornească proces în contra *tuturor* redacțiunilor ziarelor ungurești. Pentru-că agitare mai criminală, insinuări mai perverse, minciuni mai îndrăznețe ca cele-ce umplu coloanele ziarelor maghiare nicăiri pe suprafața pămîntului nu se poate găsi.

Dar' unde trăește dl procuror, nu în Cluj? Nu cetește d-sa foile ungurești, ci e pus numai pentru a lua la ochi, a ridica cu grămada pe luptătorii din presa românească? Dar' pentru dovedirea pécătoasei agitări a presei maghiare v'aș putè aduce o roabă întreagă de articoli din foile ungurești, contra căror ar fi trebuit sè facă proces.

Nu este însă nevoie sè mă refer la articoli, ci voiu amintî fapte.

N'a auzit dl procuror și d-voastră toți, de cele întemplate mai zilele trecute — vedeți că sînt generos, nu merg la vandalismele din anul trecut — la Turda și Oradea-mare?

Eu cred că dacă dl procuror ținea sè fie păzitor al legii, nu pe noi ne aducea aici,

care lasă că n'am scris, n'am putut să scriem toți articolul încriminat, dar' chiar dacă am admite că 'l-am scris, nu se poate admite că articolul cuprinde agitare, căci el este pur și simplu expunere a unor fapte istorice; ci trebuia să aducă aici pe jurnaliștii maghiari, care prin scrisesele lor au provocat scenele brutale și neomenoase ce trebuie să vă ridice la toți în față sângele de rușine, scene, care sînt o vecinică pată nu numai pentru Ungaria, dar' pentru Europa întreagă.

Cum? când în mijlocul orașelor maghiare Români sînt nu numai insultați, dar' casele lor dărîmate, când spartă a fost chiar rezidența unui prelat român; ba ca infamia să fie completă, s'a dat asalt sfintei biserici, lui Christos închinată, când noi Români ne plângem despre asemenea barbarii, *agităm*?

Agitarea n'au făcut-o oare foile maghiare care alarmate de pamfletul unui om eșit din casa nebunilor, s'au năpustit cu condeiul veninos asupra Românilor, nu pentru-că ei ar fi greșit față cu legile, ci numai pentru-că sînt Români!

Și totuși nouă se ne zică dl procuror că: „*visszaélnék a szabadság vivmányaival!*“ (abusează de cuceririle libertății). Nouă se ne impute cu atîta asprime că agitarea e pentru noi un mijloc de a ne agonisi un codru de pîne? Nouă se ne sune: „*korlátokat kell nekik szabni*“ (trebuie înfrînați)?

Nu! Abusivi nu noi sîntem, ci dl procuror incuragiază pe abusivii din presa maghiară, când îi lasă neînfrînați, ear' la goană numai pe noi ne ia.

Nu! cariera de ziarist pentru noi este o chemare, o nobilă misiune, este a te expune celor mai aspre prigoniri, suferințelor celor mai crude din temnițele negre ungurești? Și colegul meu Albini și eu am fi putut, de sigur, să ajungem la un codru de pâne mai cu puțină suferință agonisit, decât să ne expunem ca dl procuror să ne tîrască aici când îi vine cheful!

Nu! De înfrînat nu în presa română este, ci înfrîne dl procuror pe cei din presa șovinistă maghiară, care nu mai cunosc hotar în a batjocori adevărul, a ne insulta nu pe noi Români numai, ci pe toate naționalitățile.

Pentru-ca să vă facă, dlor jurați, a crede că în adevăr articolul cuprinde agitare, pentru-ca să vă presente ziarul „*Tribuna*“ ca primejdios, ear' pe noi, care scoatem acest jurnal criminali, dl procuror ne mai aruncă în față grava acuzare că: „*ferdit és hazudik*“ (întortochiază și mint), zice că „*minden sorban hazugság*“ (în fiecare rînd câte o minciună).

Se ferește însă a cita, uită datoria de a și dovedi ceea-ce afirmă.

Dar' în chipul acesta sînt sedus a presupune, că domnul procuror vrea să apese în cumpănă, seducându-vă numai, și nu argumentând, dovedind, cum ar cere poziția și

maiestatea rolului ce are ocupând acel fotografiu. Semne, domnule procuror, semne și dovezi că am agitat, căci simplu expunerea unor fapte petrecute ori simțite în mijlocul poporului nostru — nu poate constitui crimă. Dacă în privința asta îndreptare voești atunci trebuie să lucrezi la înlăturarea cauzelor ce aduc nemulțumiri și ferbere între Români, trebuie să vă desistați dela acuză în contra noastră și cu domnii jurați împreună să dați un *memento* guvernului și presei maghiare, să opriți și pe unul și pe altul în calea de prigoniri nedrepte ce a început de atâta vreme și continuă cu atâta pasiune.

Drept acuzare în contra noastră mai ia domnul procuror faptul, că în articolul incriminat toate nedreptățile din trecut în sarcina poporului maghiar sunt puse și că pentru cele de azi deasemeni Ungurii sunt făcuți responsabili.

Am avut onoarea se arăt, în privința asta, că articolul este rău tradus: în el e vorba nu de întreg poporul maghiar, ci de o clasă stăpânitoare, — în trecut, și de guvern, în prezent. Ear' dacă cu privire la trecut articolul confundă pe nemeșii de atunci cu întreaga națiune maghiară, aceasta se motivează pe faptul, că în trecut *polițeste* națiunea maghiară era reprezentată prin nemeșime. Această nemeșime asupra, deci contra ei istoria vieții noastre naționale cu drept cuvânt poate cu-

prinde dojană. Tot așa de îndreptățiți suntem, ca pentru suferințele noastre din prezent să acuzăm pe guvernul actual, lucru ce-l fac de altmintreli și foile ungurești ocărându-l mult mai violent decât noi. Și de când a *critica* guvernul însemnează a *agita* în contra naționalității? În care carte de legi a găsit domnul procuror această teorie? De sigur, că nicăiri, nici un jurisprudent, nici un bărbat de stat nu împărtășește această teorie, inventată de domnul procuror acum numai pentru-ca în lipsă de alte motive, pe o asemenea șubredă și nedreaptă afirmare să ceară întemnițarea noastră.

Si apoi să admitem că chiar guvernul fără motive ar fi fost atacat în articol. Întreb pe domnii jurați: este rolul dumnealor ca aici să se declare solidari cu guvernul? Ori să caute dreptatea și întemeiați pe dovezi zdrobitoare numai, din care domnul procuror nu aduce nici una, să ne declare vinovați?

Las acest răspuns să-l dea însuși dl procuror!

Nu pot lăsa însă nerelevat faptul, că dl procuror pentru-ca să atenueze cruzimile ce pe la 1784 iobagii români suferiau din partea nobilimii maghiare, zice că nu Ungurii au inventat iobăgia, ci că și în alte state acest sistem nenorocit a domnit poate cu mai multă teroare.

Domnilor! Cunosc și eu istoria și mă angajez la o discuție istorică cu dl procuror. Îl desfid să arete însă, că în altă parte a Europei sătenii să fi lost atât de nemilos stăpâniți ca în Ardeal. Și e firesc, ca în mijlocul unor dureri atât de mari, și explozia să fie violentă. Nu este înse între noi Români cărturar, care să nu regrete vărsarea de sânge nevinovat la 1784. Tot așa de adevărat este însă, că noi toți privim în Horia, Cloșca și Crișan pe eroii și martirii naționali; toți știm că ei pentru drepturile poporului român au luptat, și nici unul dintre noi nu învinovățim pe capii mișcării de atunci pentru devastările făcute: ele erau o urmare naturală a stării ticăloase în care țeranii români erau ținuți de nemeși.

„*Miért nem foglalkozik a román hazában létezett vissznélésekkel*“ (de ce nu se ocupă cu nelegiuirile din patria română), eată o altă imputare.

Ciudat chip de acuzare! Să ne învinovățască pe noi, patru ziarști români, de ce un alt Român, înregistrând cele întâmplăte la 1784 în Ardeal, nu s'a ocupat și cu starea de lucruri din România. Și mai ciudat este însă, că se ocupă d-sa cu lucrurile din România. Cum însă? Batjocorind istoria noastră, de care habar n'are. Da, d-le procuror, să nu protestezi, să mă ierți că te cert pentru chipul cum ai prezentat domnilor jurați vieața din România. Apoi eu am avut

fericita ocașie să cunosc nu numai stările actuale din România, ci am fost și profesor de istorie română. Mă simt deci adânc revoltat când pentru a scusa pe ignobilii nemeși maghiari din trecut, puneți în cărcă principatelor române cruzimi, care nici-odată nu s'au servit și dacă este vre-o epocă tristă în trecutul mândrului regat român de azi, aceasta nu prin lege era recunoscută, ca instituțiunea nobilitară și iobăgia, ci era abaterea dela legi a unor străini, a fanarioților, care se înstăpâniseră fraudulos pe țeară. Chiar Vlad Tepeș, domnule procuror, nu a fost un sanguinar murdar cum îl socotești d-ta. El n'a fost crud decât cu ticăloșii, cu leneșii, cu pungășii. Sub dînsul Muntenia a înflorit, a fost puternică. Că a tras în țeară pe oameni?

Dar' în culta Ungarie, chiar azi, în acest veac de umanitate, nu este oare pedeapsa cu moarte? Și de ce Vlad Tepeș, trăit mai înainte cu trei veacuri, ar fi fost un miserabil care executa pe criminali numai fiindcă în loc de a-'i executa cu ștreang și gloanțe, cum se face în statul nostru azi, îi trăgea în țeară?

Nenorocită este apoi imputarea dlui procuror, că de ce nu învinovățim pe Românii de azi, unde se petrec ilegalități neasemănat mai mari ca în Ungaria. E nenorocită pentru-că nu corăspunde adevărului, e nenorocită pentru-că e o repetiție a

întrebării pusă de un alt procuror, care nainte cu câteva zile numai, în procesul Replicei, de asemeni căuta să ne cufunde afirmând despre România lucruri, care numai în fantasia d-sale se petrec. Și chiar de s'ar fi petrecut, ce are a face cu articolul încriminat? Nu se pot mai ales lega cu prezentul, pentru-că e mai presus de ori-ce discuție: în România există cele mai liberale legi, până-ce noi, luptătorii naționali de aici sîntem judecați pe temeiul unor legi rămase de sub era absolutistică. De acest lucru se plîngea autorul articolului. El scria adevărul, nu poate fi deci criminal!

Mai nefericit a fost însă gândul dlui procuror de a aduce în discuție numele lui Rosetti. Vrînd să arete cum noi, acușații de azi, sîntem niște agitatori ordinari, care nici pe departe nu sîntem inspirați de sentimentele bărbaților aleși ai națiunii noastre, dl procuror fie din răutate, fie din neștiință, vă prezintă pe Costache Rosetti așa chip, că eu trebuie să protestez sîrbătorește și categoric.

Domnule procuror! Am avut fericirea să încep cariera mea de ziarist, agitator, cum zici d-ta, la ziarul lui Rosetti. Cunoasc bine și ce el a scris și ce el a zis și gîndit despre Unguri. Este adevărat că a avut simpatii pentru revoluționarii maghiari dela 1848 și pentru exilații dela 1866. Simpatia li-a acordat-o însă numai cîtă vreme 'i-a crezut oameni de treabă, liberali, sinceri, luptători des-

interesați. Azi, dacă am ave fericirea să tră-
ească acest neîntrecut Român, de sigur că el
ar aplauda la lupta noastră și ar condamna
cu asprime pe Ungurii, care prin întemnițări
cred să resoalve c e s t i a r o m â n ă.

N'am intenționat, dlor jurați, să fac po-
litică în apărarea nu a mea, ci a autorului
articolului. Dl procuror însă mă silește să fac
digresiuni. Zice anume, că noi Românii
ne bucurăm în patrie de aceleași
drepturi ca Ungurii. Pentru-ca să fie
crezut apoi, se dă pe sine ca exemplu, care
deși cu doină românească a fost adormit în
leagăn, eată-l acum domn mare, represen-
tând puterea statului!

BCU Ţimișoara
Îmi e potrivnic domn mare dl procuror, Căci
cere întemnițarea mea. Cu toate acestea eu
nu-l voiu dojeni pentru-că d-sa ocară adre-
sează națiunii din sinul căreia a eşit. Observ
numai, și mă cuprinde o duioșie făcând aceasta,
observ numai, că rău a-făcut d-sa dacă crescut
fiind cu doină românească, a lăsat ca anii să
șteargă impresia dulce a frumoasei noastre
limbi românești; rău a făcut, că s'a înstrăi-
nat de poporul din care zice că face parte,
pentru-că de sigur înstrăinat trebuie să fie,
când vine și afirmă că Românii sînt și ei
părtași deopotrivă cu Ungurii la drepturile
prevăzute în lege. Da, li-se dă și Românilor
posturi. Cu preț foarte mare însă: dacă uită
cântul de leagăn, dacă se lapedă de idea na-
țională și se adapă la isvorul ideii de stat

maghiar, cu un cuvânt, dacă se face Ungur. Eu n'am nimic de obiectat dlui procuror, dacă în chipul acesta își caută fericirea. Hotărît însă, că arată nu numai că a părăsit neamul din care își are obârșia, dar' se declară chiar dușman al acestui popor, cerând cu atâta stăruință întemnițarea celor, care cauzei poporului au închinat întreaga lor viață. Pentru-că, încă odată: nu meserie, nu cestic de pâne, dar' un apostolat este ceea-ce noi sêvîrșim, dle procuror. Dacă d-ta te-ai învîrti fie chiar cât de rar și de puțin în mijlocul poporului român, te-ai putè ușor convinge despre aceasta.

La afacerea colectei pentru ferestrele sparte la casa dlui Dr. Rațiu nu reflectez. Tovarêșul meu Albini a arêtat dlor jurați cât de straniu dl procuror acuză și în această privință, vrînd sê vè convingă, că noi cu forța vrem sê ne facem martiri. Dar' nu are dl procuror decăt sê ceară achitarea noastră, pentru a nu ne face martiri, și eu mulțumindu-'i îi voiu dovedî, că nu căutăm sê fim martiri, ci adevêrul e că *statul ne cere într'una jertfe!*

Astfel, pe lîngă cei 4 ani și 4 luni temniță, căt a u suferit redactorii „*Tribunei*“, am mai dat și 7408 fl. amendă și cheltueli.

Ca sê dovedească și mai mult cătă libertate e în Ungaria, dl procuror nu se simte genat a spune, că nici unui Român nu 'i-se pun pedeci a-'și crește copîii românește, a-'i

duce la școală, dacă voește, chiar la București, ear' în familie toți putem vorbi românește! Numai atâta ar mai trebui: să fim opriți a vorbi românește în sinul familiei noastre. Apoi nici nu e vorba despre 'aceasta, ci în articolul incriminat se spune că s'a făcut legea despre kisededóy-uri, că în școalele populare mintea copiilor români este chinuită cu învățarea limbii maghiare. Aceasta la o vîrstă când copilul luptă cu greutate pentru a-și agonisi noțiunile elementare. În articol se aduc plângeri, că sîntem opriți a ne ridica școale secundare cu banii nostri proprii, fără concursul statului. Toate adevăruri netăgăduite! Unde este deci crima?

E adevărat, că avem autonomie școlară și bisericească. Sînt însă cunoscute și multe opintiri ale guvernului unguresc, cu scop de a distruge această autonomie. Chiar și cel mai slab prelat român, cel mai zelos agent unguresc, metropolitul dela Sibiiu nu odată, ci mai de multe-ori a trebuit să constate tendența guvernului de a ne distruge autonomia, atît de fățiș această cetate a noastră este atacată. Ear' asaltul ține, el se continuă, încât poate că e numai cesticie de timp ca această autonomie să fie pusă la dosar, cum la rēcoare vrea dl procuror să ne pună pe noi.

O acusare aspră, poate cea mai aspră, e că noi regretăm trecutul, era absolutistică, „német világ“ cum o numiți dumniavoastră, Ungurii.

Să lămurim și cestia aceasta. Da, este adevărat, că puțini, foarte puțini Români sînt care sê nu regrete era nemțescă. Și aceasta nu pentru-că atunci, d-voastre, Ungurii, n'ați fost stăpâni, ci pentru-că atunci noi, Români nu eram prizoniți de nimeni, ci din potrivă: ni-am făcut atunci școale medii, ni-am putut ridica internate, am înființat societăți, avutul, libertatea și vieța ne era garantată. Pe cînd acum, sub era „constituțională“ ungurească, în toate școalele noastre s'a introdus cu forța limba maghiară, Români în funcțiuni nu mai sînt pe nicăiri, societățile noastre literare au fost desființate și care mai există e paralisată în activitatea sa, oprindu-'i se ori-ce adunare, ear' cînt despre avutul nostru, el este pradă canaliei de stradă ungurești, chiar vieța ne e în primejdie și statul prin nimic nu arată că are măcar gîndul sê ne apere.

Nu din iubire pentru reacționarii austriaci, nu din ură de rasă pentru poporul maghiar regretăm deci era austriacă, ci pentru-ca făcînd o comparație între atunci și acum, aflăm că sub era constituțională-maghiară nu numai că nu am câștigat nimic, dar' ni-se ia și ce-am avut.

„Nu e așa!“, va zice, a zis chiar, dl procuror; „azi Români au avere mai multă ca ori-și-cînd, ear' inteligență (cărturarii) atîta, că dau și României“. Adevărat, că

azi avem avere și cărturari mai mulți ca înainte cu treizeci ani de pildă. La această repetită obiecțiune voiu spune și eu ce s'a mai răspuns deja: Cât am fi însă de bogați în averi și înaintați în cultură, dacă beneficiul statului ar fi împărțit și între noi! Unde am fi, dacă s'ar respecta cel puțin legile ca de milă date?! De sigur că atunci, ori cât de răi și neastâmperați am fi, n'am ave prilej să scriem articoli care să supere procuratura, n'am pute să legăm trecutul trist cu un prezent nenorocit, ci cum zice la sfârșitul articolului încriminat: Românii și Maghiarii s'ar întrece în a conlucra la bunastare și concordie a naționalităților din statul ungar.

Așa însă, ziaristica română n'are de înregistrat decât lucruri nedrepte, stări bolnăvicioase, care — admit că supără statul, dar' lecuire nu prin întemnițarea noastră vor găsi.

Și aci îmi permit, domnilor jurați, să deschid o paranteză. Eu privesc în d-voastre nu numai pe judecătorii, ci mai presus de toate pe doctorii chemați să lecuească o rană care sapă adânc în viața statului nostru: nemulțumirile naționalităților! În orbia sa, guvernul crede că va lecuî răul, înăbușind vaietele. D-voastră însă, cetățeni independenți, sunteți în poziție să desmeteciți guvernul, să ne achitați pe noi, care semnalăm răul și să impuneți astfel stăpânirii ca pe calea dreaptă a legii să caute sanarea răului.

În cazul de față o puteți face aceasta cu atât mai ales, cu cât ori-cât ați voi să despicați firul de păr în patru, în articolul incriminat nu veți găsi substrat pentru a ne declara vinovați.

Nu, pentru-că este imposibil a admite, că noi toți să fi scris acel articol. Nu, pentru-că dacă e vorba să pedepsiți pe cineva, este redactorul responsabil care se stee față.

Nu, mai ales pentru următoarele două motive puternice: Ca un articol oare-care să cuprindă crima punibilă de alineatul 2 al art. 172 din c. p., trebuie ori să fie evidentă *intenția* că a vrut să agite pe o națiune în contra celeialalte, ori să fi avut *urmări* positive, concrete.

Dar' să admitem că intenția ar fi evidentă. Când știut este însă, că articolul s'a primit din afară, când știut este că noi trei n'am avut cunoștință despre publicarea lui, se poate oare admite că eu și colegii mei Albin și Dordea am avut intenția să agităm pe Români la ură în contra Ungurilor?

Nu trebuie minte din cale afară ageră, pentru a răspunde negativ.

De ce dar' dl procuror să ceară pedepsirea întregului personal din redacția „*Tribunei*”? De sigur pentru-ca să arete, că nu e vorba aici de pedepsirea unor vinovați, ci să se iee condeiul din mîna publiciștilor români, care au nefe-

ricirea să scrie contra vederii strimte și greșite ale celor-ce conduc statul. Cum să n'aibă deci colegul meu Albini dreptul a vedea în acest proces o prigonire politică, cum să nu fi avut „*Tribuna*“, din zilele acestea dreptul a scrie, că e vorba de o luptă de rasă aici, deși foile maghiare protestează toate în contra acestei afirmări a ziarului nostru.

Ce va să zică asta, dacă nu teroare? Da, voi ții, domnule procuror, să ne puneți sub un *regim teroristic*, cu scop de a ne intimida, a ne face să părăsim terenul luptei naționale. Vă pot asigura însă, că nu vă veți ajunge scopul nici-când pe deapsă cu moarte ați cere. Am cădă, de forță nu cu drept loviți, azi noi. Mâne însă vor răsări, zece, o sută în locul nostru, toți martiri, ale căror suferințe vor fi prețul pentru drepturile călcate în picioare ale poporului român. Noi cunoaștem istoria, știm că fără jertfă libertăți nu se câștigă. Știm cât au jertfit Italianii până să se desrobească, știm despre sfortările uriașe ale Polonezilor, avem cunoștință cum chiar Francezii, trăind într'un stat național, au trebuit să răscumpere cu sânge libertățile publice. Ba ori-cât v'am detesta multe din însușirile d-voastre, ale Ungurilor, un lucru am învățat cu drag și dela d-voastră, dela bărbații d-voastre mari: să ne pese, când pentru națione suferim! Și dacă azi noi cerem să ne achitați, o

facem nu de frica temniței, ci din iubire pentru pacea internă a patriei, căci ne întrebăm : la ce grad de ură între naționalitățile asuprite și Maghiarii stăpâni o să împingă acest chip de a ne judeca și condamna? Câtă amărăciune o să stîrnească în poporul nostru această teroare îndreptată în contra luptătorilor nostri naționali. Pentru-că ori-și-câtă modestie ne-am impune, o constatare trebuie să facem : nu stăm isolați, ci întreg partidul național român consimte cu lupta energică a noastră. În acest sens toți sîntem agitatori și dl procuror cu același drept ar pute să stragă în judecată pe trei milioane de Români, cu care ne-a adus pe noi aici. Pentru-că nu se va găsi între noi, afară de trădătorii lăpădați deja dintre noi, nici un singur Român, care să nu iscălească articolul încriminat, care să nu jelească suferințele amare din trecut și să nu fie cuprins de adîncă nemulțumire în fața situațiunii actuale, creată de șovinismul nenorocit. Vi-s'a dat, în privința asta, o puternică dovadă chiar din partea bărbatului politic român cel mai moderat.

Da, nu se va mai găsi un singur Român, care vîzînd cum sîntem aduși la bara judecătii să nu considere aceasta ca o prigonire în cotra întregului neam românesc.

Cum, noi agitatori, care învinovățim guvernul pentru-că sistemul seu de a domni

provoacă nemulțumiri? Noi agitatori, care — după-cum arată și articolul incriminat — ne exprimăm dorința unei împăcări sincere, unei conveniri pacifice cu Maghiarii?!

Dar' atunci cum va timbra dl procuror presa care eată cum scrie despre un prelat al nostru:

„ . . . apoi, *Excelența Voastră, dle Episcop, atât nu e destul că bunii patrioți Ți-au spart ferestrele reședinței, ci meriți să fi spânzurat, pe cel dintâiu arbore, ca cel mai ingrăt și mai mișel trădător de patrie.* „*Arad és Vidéke*“ dela 11 August).

Mai multe voci (în public): „Nagyon helyes! (Foarte bine!)

I. Russu Șirianul. Da? „nagyon helyes“?! Apoi dacă d-voastră aprobați asemenea păcătoșii, eu nu am să vă combat decât citându-vă cuvintele celui mai mare Maghiar, „a legnagyobb magyar“ cum îl numiți, care eată cum se exprimă despre sëlbatăciile dela Orade:

„*Precum de o parte accentuarea de frase goale ale unui șovinism exagerat și demonstrațiunile condamnabile de stradă stau de parte de adevăratul patriotism, tot astfel e de altă parte datorința patriotică, pretinsă de adevăratele interese ale tuturor cetățenilor ca să fie concordie pacifică între naționalități. . . .*“

PROCURORUL. Dle president! Vă rog să opriți pe acusat a mai cita: sînt cuvintele Maiestății Sale care se aduc în discuție. Ca păzitor al constituției, nu pot permite ca persoana sacră a M. Sale să fie obiectul de discuție a unei pertractări judiciare.

I. Russu Șirianiul. Să mă iertați, dle procuror, aici nu e vorba de aducerea în discuție a persoanei M. Sale.

Presidentul. Învit pe dl vorbitor să nu mai citeze, nu poate fi amestecat într'o asemenea afacere persoana Maiestății Sale Regelui.

I. Russu Șirianul. Mă supun invitării dlui president. Caută să spun însă, că am citat acele cuvinte tocmai pentru-că sînt ale unei persoane sacre, cum ziceți, și am ținut ca să arăt cum cea mai înaltă persoană, capul statului, condamnă cu asprime fapte, care aici în sala de dezbateri aprobate au fost și pentru care dl procuror nu numai că n'a căutat să pedepsească pe nimenea, dar' nu are cuvinte nici să desaproabe pe ceice în sanctuarul justiției astfel se poartă.

Și noi totuși nici atîta libertate să nu avem, ca să înregistrăm, dacă nu să veștejim asemenea fapte?

Ceea-ce mai ales cearcă însă dl procuror să desmintă în aserțiunile articolului încriminat este pasagiul privitor la tendența de

maghiarisare nu numai a guvernului, dar' a întregii societăți ungurești.

Pentru-ca să dovedesc exactitatea acestei afirmări, voi cita tot din foile ungurești.

Astfel „Egyetértés” dela 22 August scrie :

„Prin hotărîre legislativă, națiunea (maghiară) se ridică în Budapesta, centrul culturii maghiare, un Arpadianum întru srbarea milleniului; se înființeze aici un internat pentru o mie de tineri: se adune într'însul în fiecare an tineri slovaci, români, sârbi și croați, care se fie maghiarisați apoi”.

Să zicem înse, că acestea sînt eculubrații ziaristice.

Ascultați însă ce zice cel mai pedagogic, cel mai înțelept corp didactic, cel puțin așa ar trebui să fie, ascultați ce zice congresul inspectorilor școlari întrunit în ziua de 14 August la Budapesta.

Cu privire la maghiarisarea naționalităților, s'a exmis și părerile următoare :

„E consult, ca în școalele naționalităților se se aplice profesori, care nu știu limba maternă a elevilor lor.

„Diplomă se nu se dee decât acelor învățători care știu bine ungurește.

„În preparandiile naționalităților limba de propunere se fie cea maghiară.

„În fiecare an învățătorii nemaghiari se dee examen din limba maghiară.

Ear' în adresa de propuneri făcută guvernului, s'au luat următoarele :

„Congresul să declare că trebuie cerută dela guvern revisia programului de învățământ, anume pe basă ca punctul de gravitate al învățământului să treacă dela limba maternă la cea maghiară; ear' învățatura limbii materne în oare extraordinare să se suprima cu ori-ce preț. Deja în classa I. să se înceapă învățarea limbii maghiare“.

Când astfel se gândește corpul maghiar, ce mai cumpănit ăr trebui să fie, căci este pus pază al învățământului, când asemenea imbecilități și putregaiu de gândire s'a încuibat în capul pedagogilor maghiari, noi Românii să nu avem oare nici dreptul de a semnală aceste stupidități?

Dar' căutați în Europa un singur om cu mintea întreagă care să aproabe asemenea pălmuiți a celor mai elementare și totdeodată sfinte principii pedagogice, și dacă veți găsi mergem la temniță fără a mai zice ceva.

Nu veți găsi însă, după-cum nu veți găsi nici un Român, care din toate ale lui puteri să nu lupte contra acestei tendențe de maghiarisare, care să nu spună, că decât școale ca cele-ce vor să ne facă inspectorii D-voastre șco'ari, mai bine nimica; decât vieță ca ceea-ce ne puneți în perspectivă pentru al doilea milleniu, mai bine moarte!

Când astfel simt și cugetă Românii toți, nu aflați oare și D-Voastră, dlor jurați, îndreptătit ponosul articolului încriminat?

Nu aflați oare, în același timp, că fiind noi puși sub o excepțională lege electorală și lege de presă, cele două puncte cardinale ale vieții publice, îndreptătit este autorul articolului a zice, că dreptatea nu ni-se măsură de o potrivă. Este cu atât mai îndreptătit să acuse cu cât nici chiar aceste legi nu se aplică echitabil, cu cât legea de naționalități, care de sigur nu poate fi maximul cât ni-se cuvine, azi numai pe hârtie mai există! Nu acasă însă pe națiunea maghiară, ci pe guvernul maghiar, față cu care ne găsim în opoziție nu noi Românii numai, ci și Slovacia și Sârbii. Ar trebui deci ca tuturor acestora să li-se intenteze procese de presă, ar trebui ca toate satele românești să fie prejmuite cu ziduri, și declarate temniți, pentru-că locuitorii lor toți simt apăsarea guvernului maghiar și dau expresie nemulțumirii lor. Ar trebui în primul rând să întemnițați întreaga conferență și pe toți din comitetul național.

Pot fi însă zidurile temnițelor ca zidurile Chinei de strașnice, câtă vreme există cauze de nemulțumiri, noi nu vom înceta a face responsabili pe cei care nedreptățesc pe atâtea naționalități.

Un cap de acuzare ne mai face dl procuror pretinzând că atribuim guvernului, și peste tot, Maghiarilor, intențiuni, care nu le au față cu noi Români. Dl procuror tăgăduște anume, că guvernul ori societatea maghiară ar vrea să ne desnaționalizeze și cu atât mai puțin să ne scoată și din strîmtul cadru al crâmpieiului de lege cu care ne mai îngrădim.

Privitor la desnaționalizarea noastră am avut onoarea să citez hotărîri aduse de inspectorii școlari. Aș mai pute și aci să aduc sute de dovezi. Nu voi face însă acest lucru parte pentru-că noi Români toți sîntem convinși despre tendența de maghiarizare a guvernului, parte pentru-că față de d-voastre 'mi-e teamă să nu pat cum zice proverbul român: „Bate toba la urechea surdului!“

Trebue să vă amintesc însă de părerea guvernului exprimată într'un articol al ziarului „*Pesti Hirlap*“ de mai zilele trecute, care cerea „legi excepționale pentru Valahi“. . . Cele existente, aspre de altfel și sever aplicate, 'i-se par că prea ne desmerdă.

Și totuși domnul procuror zice că e libertate în Ungaria ca nicăiri aiurea, că noi pedeapsă merităm, pentru-că abusăm de libertatea presei.

D-Voastră, dlor jurați, sînteți chemați să serviți dreptatea. Veți denega deci cererea

dului procuror, pentru a face astfel serviciu patriei, cărei de sigur că nu înspre folos îi poate fi încurajarea celor-ce provoacă nemulțumirea și ferberea între naționalități.

Dând un verdict negativ, veți arăta ră-tăcirea celor, care afirmă că a veni înaintea curții cu jurați clujene, este a pleca la puș-cărie, veți arăta că în chip sincer doriți liniștea în patrie

Să nu vă lăsați a fi seduși de dl pro-curator, care presentă pe eroul nostru național Horia, ca pe un ucigaș, ear' pe autorul ar-ticolului încriminat ca pe un om ce îndeamnă la revoltă, la ucidere.

Da, este adevărat, noi toți venerăm me-moria martirului nostru național Horia. El a fost adevărat, opincar. Tocmai de aceea însă cu atât mai îndreptățit să lupte pentru desrobirea semenilor lui, după-cum datori suntem și noi să luptăm pentru poporul în mijlocul căruia trăim.

D-Voastră puteți să condamnați excesele revoluției lui Horia. Nu puteți să condam-nați însă un articol, în care anume se spune că în marginile legii vom lupta din răspuțeri pentru drepturile înscrise în lege, dar' nesocotite azi. Nu puteți să condamnați un articol unde se face tocmai apologia blândeței Românilor, unde nici urmă de tendențe oculte, ci dimpotrivă, se contemplează pacea. N'aveți, în privința asta, decât să cetiți sfârșitul, conclusia articolului,

și veți convinge de cât spirit conciliant este condus autorul articolului, cum el nici nu amenință, nici nu apelează la arme, ci în chip firesc arată, că dacă din neînțelegerile actuale și mai rău vom ajunge, vina stăpânirea actuală va purta-o.

Este deci o apucătură, ca dl procuror să încerce a pune în sarcina noastră răul ce ar naște, este o exagerare când ne presentă ca pe niște oameni care am fi în stare să răsculam poporul, să nimicim statul, de atâta putere apărat. Dar' revoluțiile nu se pot pune la cale, ele sînt o urmare firească a unor stări de lucruri nefirești. Agitatori, revoluționari sînt nu aceia, care stăruie pentru lecuirea unei situații bolnave, ci cei care închid ochii și nu vor să vadă focul!

De patimă se conduce deci dl procuror, și patima e rea sfătuitoare, — la rele lucruri vă îndeamnă, când cere să ne condamnați.

Ori-cât de pornit îl vedem însă în contra noastră, și ori-cât am ști că d-voastră intrați în vederile profesate de d-sa, datoria noastră de ziaristi români ne impune, că atunci când luptă extraparlamentară ducem, când singurul for unde putem interpreta sentimentele poporului nostru este curtea cu jurați, să vă spunem ce vrem, ce gândim.

Vrem dreptate! Socotim că rătăciți sînteți, când credeți că ne vom desista dela luptă după-ce vom fi puși între patru ziduri la Seghedin. Vom eși noi și de acolo pentru-

ca să luptăm cu atât mai înverșunat. Istoria cu Mucius Scevola la noi e o credință. Un preot în conferența națională profesându-o, ziarele d-voastră 'l au batjocorit. Nu veți rîde însă, când în urma prilejului ce mereu ne dați, vă vom demonstra cât de adînc este săpat în noi simțul datoriei pentru națiune.

Îmi place a crede, domnilor jurați, că avînd în vedere principiul fundamental al constituirii curții cu jurați: a putè să achite chiar și atunci, când crima e învederată, dacă crede a servi patriei, ne veți achita cu atât mai ales, cu cât în cazul de față dl procuror prin nimic n'a dovedit vinovăția noastră chiar admitînd că articolul e în contradicție cu legea.

Ne veți achita cu atât mai ales, cu cât nici dl procuror nici d-voastră nu vă puteți mîngăia cu gândul, că întemnițarea noastră ar putè să înăbușe o mișcare, ce tendențelor maghiare stăvilă îi este. Nu, chiar dacă noi am fi slabi, încât să ne întimidăm, mișcarea în care noi sîntem numai un atom, va merge înainte, căci ea își are obârșia în sentimentul drept și generos al poporului român. Ear' ce drept este și generos, nu se poate opri. Zadarnic pui stavilă rfului, el umplînd zăgazul, va curge înainte și grăuntele de grâu răsare fie cât de mare bolovanul ce-'l apasă.

Să nu uitați mai ales un lucru: în natură nimic nu se pierde și totul se rîsbună!

Munca noastră, nu se va pute perde nici ea, ear' dacă nedreptățiți vom fi azi, mâne satisfacție ni-se va da.

Cerem satisfacția însă înaintea legii. O cerem azi dela d-voastră

Domnilor jurați! În numele poporului român adânc nemulțumit, în numele ziaristiceii române de atâta timp calumniată și batjocorită termin zicându-vă:

Ținând în mână cântarul dreptății, nu vă cerem să apăsați într'o parte sau alta în favorul nostru. Vă conjur însă ca cumpăna *drept* să o țineți

Vă cer achitarea!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

